

מודעות ונגישות

לדבר בגובה העיניים

ד"ר גבריאלה עילם

www.negishut.com

הרצאה בכינוס ה – 16 של המרפאים בעיסוק בישראל בנושא:
"ריפוי בעיסוק: נגישות לחיים" 9 ביולי 2007

המציאות

עד השנים האחרונות, בישראל ובעולם המערבי
לא התחשבו בתנאים המתאימים ליכולות של אנשים
עם מוגבלות

- בתכנון הסביבה הבנויה,
- באופן מתן השירות,
- בתכנון ובארגון פעילויות חברתיות ותרבותיות:
בלימודים,
בתעסוקה,
בפעילויות פנאי.

המצב - מכשולים

- אין נגישות בסביבה הפיזית
- אין נגישות לשירות
- אין נגישות לפעילויות חברתיות ותרבותיות

המצב – מכשולים (המשך)

- יש הדרה חברתית - הרבה אנשים עם מוגבלות אינם שותפים בחיים החברתיים ואינם מבטאים את יכולותיהם וכישוריהם.
- יש הפרדה - רוב האנשים בחברה כמעט שלא פוגשים בחיי היומיום אנשים עם מוגבלות.
- יש סטיגמות ודעות קדומות - רבים מתייחסים לאנשים עם מוגבלות בחשש, ברחמים, בהתנשאות, בחוסר כבוד, בפחד, אפילו בזלזול.

מהפכה חברתית-תרבותית

**מתרחשת בשנים האחרונות בישראל
ובעולם בהתייחסות לאנשים עם מוגבלות.**

**מגישה המתמקדת בלקות הרפואית, מיחס של חסד,
מההנחה שכדי להשתלב בחברה צריכים בראש
וראשונה האנשים עם המוגבלות להסתגל למצבם
ולהתאים את יכולותיהם לתנאי הסביבה הקיימים
("מודלים רפואיים")**

**לגישה המדגישה את חובת החברה להתאים את
הסביבה הפיזית והחברתית כדי לאפשר שילוב שוויוני
מכובד ועצמאי של אנשים עם מוגבלות בחברה ובתרבות
בכל תחומי החיים ("מודלים חברתיים").**

תהליך השינוי

אנו נמצאים עתה בתהליך של שינוי חברתי-
תרבותי בתפיסה ובעשייה במטרה ליצור את
התנאים לשילוב מלא של אנשים עם מוגבלות
בחברה ובתרבות.

הצלחת התהליך מצריכה שינוי עמוק בתודעה
ובמודעות של כל אחד ואחת מאתנו.

כולנו חלק מהחברה

- כולנו אימצנו במודע ושלא במודע הרבה מהיחס, הגישה והדעות הקדומות לגבי אנשים עם מוגבלות.
- מה ואיך שאנו חושבים ומרגישים, איך שאנו מתנהגים ומתבטאים, משתקף גם באופן שאנו מדברים (וכותבים) אל אנשים עם מוגבלות ועליהם.

השינוי החברתי-תרבותי

מחייב שינוי במילים, במונחים ובמושגים.

- אי אפשר לבטא השקפת עולם חדשה במושגים ישנים
- כדי לנסח ולבטא תפיסות חדשות, גישות חדשות ומצבים חדשים, יש ליצור מושגים חדשים ומתאימים.

לשפה כוח רב

- בביטוי ועיצוב גישות ותפיסות
- בעיצוב המחשבות והאמונות
- בביטוי המחשבות והאמונות
- בעיצוב ובביטוי הרגשות
- בשינוי תפיסות מיושנות ושגויות

השפה היא כלי להובלת השינוי

איך ומה שאנו אומרים,
המילים והמונחים בהם אנו משתמשים,

- מבטאים את יחסנו לדברים, משפיעים על המחשבות, הרגשות, הגישה, וההתנהגות שלנו
- ומשפיעים על המחשבות, הרגשות, הגישות וההתנהגות של האחרים.

מה ואיך שאנו מדברים

(או כותבים) יכול:

להחליש ולרפות ידיים

או

להעצים ולחזק

השפה יכולה להיות כלי לשילוב

למרפאים בעיסוק ולכל העוסקים במקצועות הרפואה, השיקום והסיעוד תפקיד חשוב בהובלת השינוי החברתי-תרבותי ולשילובם השוויוני של אנשים עם מוגבלות בחברה (לרבות שינוי תפיסות וגישות).

השפה היא כלי חשוב לקידום וליצירת השילוב הזה עבור כולנו.

איך לדבר?

- **להדגיש שמדובר באדם (באנשים)** ולא בלקות או במוגבלות שהיא רק אחד המאפיינים שיש לו או לה ולא המאפיין המרכזי.
- אנשים עם מוגבלות הם אנשים רגילים שיש להם מגוון של יכולות: **אל תתמקדו בלקות שלא לצורך העניין.**

שפת "אנשים תחילה"

הוועדה לבדיקת חקיקה מקיפה בנושא זכויות
אנשים עם מוגבלות משנת תשנ"ו – 1996
המליצה:

"לאמץ את הלשון 'אדם עם מוגבלות', להבדיל
מ"נכה", כמינוח חדש המבטא תפישה חדשה. לא
עוד דיון במפגרים ונכים; האדם הוא נקודת
המוצא,...."

טיפים: מה אומרים ומה לא

הדגישו "אנשים תחילה":

- אמרו: "אדם עם מוגבלות", "אדם עם אפילפסיה", "אדם שיש לו מוגבלות שכלית".
- אל תאמרו: "מוגבל", "אפילפטי", "מפגר".
- אל תתארו אנשים עם מוגבלות כמסכנים: "מוכה גורל", "סובל מ...", "קורבן של..." – איכות החיים תלויה במידה רבה בסביבה נגישה ומתאימה.
- אל תתארו אנשים עם מוגבלות שהצליחו כ"על אנושיים" – זה מעורר ציפיות שכל אחד יכול ושמכשולי הסביבה אינם מהווים קושי או בעיה.

טיפים (המשך)

- אל תתארו אנשים עם מוגבלות כ"גיבורי-על"
שהתגברו, לכאורה, על הלקות או המוגבלות –
ההצלחה קשורה ביכולות וכישורים, המוגבלות לא מגדירה את האדם.
- אל תאמרו הצליח "למרות מוגבלותו" – ההצלחה היא בזכות הכישורים והיכולות ולמרות מכשולי הסביבה הפיזית והחברתית.
- אל תאמרו "צרכים מיוחדים" - הצרכים של אנשים עם מוגבלות נחשבים "מיוחדים" רק מכיוון שלא התחשבו בצרכיהם עד כה.
- במידת הצורך, עדיף להשתמש במונח "צרכים נוספים", המבטא את העובדות במציאות הקיימת.

מה לעשות?

- להשתמש בשפת "אנשים תחילה"
- לדבר ישירות אל האדם עם המוגבלות (לא אל מלווה)
- לא להחליט או לקבוע בשבילו (מה ואיך הוא צריך...)
- להציע עזרה (אישית, מקצועית, בהתאם לעניין)
- להקשיב היטב לתגובת האדם עם המוגבלות (בקשתו, רצונותיו, גישתו, עמדתו, יכולתו לפי דבריו)
- לעזור בהתאם לתגובת האדם עם המוגבלות
- בהקשר המקצועי - במידת הצורך להסביר ולשכנע ברגישות – אף פעם לא לכפות

לסכום: כולנו בני אדם

אנשים עם מוגבלות הם אנשים רגילים,
שיש להם יכולות ורצונות, משפחה וחברים
התייחסו ודברו אל ועל אנשים עם מוגבלות:

"בגובה העיניים",

בכבוד,

בנימוס,

בהקשבה,

וברגישות,

כפי שהייתם רוצים שידברו ויתייחסו אליכם.

שוויון

=

נגישות, מודעות, הקשבה ורגישות

www.negishut.com